

derwijf bleef het volk, zoo staat er, offeren op de hoogte". (vs. 17).

Het is derhalve niet juist, te zeggen, dat 't volk vroem wilde. Veeleer moet erkend, dat op een kleinen vromen kring na, het volk niet alleen in Juda, maar meer zelfs nog in Jeruzalem, in allerlei modernisme van den toenmaligen tijd afdoelde, en dat ook Manasse hieraan wel toelag, en hierdoor werd meegesleept, maar dat hij dan toch, eer hij stierf, dat toenmalig Modernisme varen liet, zich bekeerde, tot Jehovah zijn toevlucht nam, en doot den God der vaderen is uitgered.

Koning Josia heeft ten slotte van zijn grootvader Manasse geleerd.

Waarom bestond dat toenmalig Modernisme, waarin destijds het volk zich verzondigde, en waarin ook Manasse eerst zoo bitter uitteed?

Neem waar wat thans om u heen geschiedt, en ge zult 't verstaan.

Thans is er in de moderne wereld een wederopkomen van de religie. Het materialisme wil men niet meer. Doch in stee van nu tot den Christus terug te keeren, gaat nu de aantrekkelijkheid van het Heidensche uit. Louster slechts naar al 't groep van de Theosophie, over teruggaen naar het Buddisme, over 't knielen voor kunst en cultuur, over de aanbidding van het verleidelijk schoone.

Jesus! o, zeker zeker, ook Jesus was een heerlijke verschijning, maar toch met hem dweept men niet, hem dult men veeleer, en neemt hem in de phalanx van zijn heren op, maar zijn hart geeft men aan de kunst, aan de cultuur, en aan wat de nobelen nobelen in de gedachtenwereld doen opkomen.

Jesus! o, gewisselijk, maar daarnaast en daarbij al dat hoogbezielende der vindingrijkheid die tintelt in cultuur, in kunst en in wetenschap.

Jesus, en de vrede door het bloed des Kruises, o, 'tis juist wat de mindere man, wat de landman van noodde heeft, maar wie hooger opklimt en rijker van geest werd, dorst naar meer, en diens dorst laat onze moderne tijd niet keurnisiek en zang en fijne ontuchtering van den geest.

En neem in verband hiermee nu Koning Manasse in zijn tijd, en is dan 't beeld niet van treurende gelijkenis?

Ook toen de coöperatie van oude dagen in Sions tempel voor de lieden van het land en van lagere ontwikkeling, maar wie hooger stond mede-aanrijvend met de cultuur der Grieken, dweepend met de heidensche theosophie, één en al door kunstliefde bezielde, en dan ja, de van Moyses' geboden offers nog op 't altaar, maar als hijsak. Hoofdzak was voor 't toenmalige hoogere publiek te Jeruzalem de kunst- en cultuurwereld van 't Heidensche Griekenland geworden.

En Manasse, met de geesteraristocratie te Jeruzalem, ging hierin mee, ging hierin voor.

Nu is Manasse van dat toenmalig insluipend Modernisme het jammerlijk slachtoffer geworden. In ketens geboeid, is hij naar Babel geselept. En daar eerst, in zijn boeien, is Manasse tot bekering gekomen. Wonderbaar is hij toen verhoord, weer vrijgelaten, en als belijdend jeveraar voor Jehova's dienst te Jeruzalem opgetreden.

Hij meer dan 't volk, dat innerlijk vergiftigd was.

Vandaar dat we ook in onze dagen, en tot zelfs soms in eigen kringen, zooveel van toen terugvinden.

Op het platteland, en in de lagere sferen der maatschappij, Gode zij dank, nog wat verkleefheid aan de bezielende beelden der vaderen. De Man van Smarte het middenpunt van aller zieleverlangen, en vrede door het bloed des Kruises.

Maar hoogerop, onder wat machtig, rijk, hoogerplaatst en rijk ontwikkeld is, Jesus tot een der edelen uit de menscheit verlaagd, en het Modernisme 't al verleidend en meeslepend roepen!

Aan de Kerk den rug toegekeerd, en schier dwepend met wat kunst en cultuur te bewonderen biedt aan het oog, en doet wegmelten in verrukking door wat men opvangt met het oor. Manasse zal in zijn eerste periode zich in dezen modernen toestand zoo recht thuis gevoeld hebben. De historie getuigt het dan ook, hoe hij eerst als gevangene man in Babel tot 't aloude evangelie van zijn ouders is teruggekeerd.

En niet anders ziet ge 't ook nu.

Nog tamelijk breed zet zich de kring uit van wie om 't heilig Evangelie zich vereenigen. De tijd ligt nog niet zoo verre achter ons, dat men van verre nooit gedacht had, dat de terugkeer tot het aloude Evangelie nog zoo beelst en zoo talrijk zou zijn.

Alleen maar, ook hier dreigt de geesteskrankheid, waarvan Manasse bewees. Of viel het niet vaak op, hoe ook onder ons de geestelijke aristocratie bij het eenvoudig Evangelie iets bij wil hebben.

Het Evangelie! o, prachtig. Maar is de zalige kunst, is de heilige kunst, is het spel van het intellect toch niet nog rijker?

De hartenkenners alleen weet, hoeveel reeds afgleden.

Vraag u dan af, of ze als Manasse straks terug zullen keeren?

Dr. A. K.

Amsterdam, 22 Sept. 1916.

Wie op de teekenen der tijden acht geeft, zal zeker niet zonder zorg de toekomst ook van ons eigen land tegengien.

We zijn thans in het derde oorlogsjaar, en in stee dat de lang begeerde vrede eindelijk in 't zicht komt, schijnt het alsof hij verder verwijderd is dan ooit te voren. De oorlogsbrand breidde zich op alle fronten uit en woedt met ongekende heftigheid. Steeds reusachtiger wordt de schuldenlast, dien de volkeren op zich stapelen; steeds schrikkelijker de menschenlachting op de slagvelden van Europa; steeds ontzettender de werktuigen van vernieling waarmee men elkander bekampt, maar van een beslissende overwinning is nog geen sprake. Het groote en lang aangekondigde offensief van de Entente-mogendheden moge plaatselijke voordeelen hebben gebracht, in Armenië, in Gallicië en Boekovina, in Tyrol en bij de Somme, maar de stoot van den degen is overal opgevangen, en trots de schetterende overwinningsberichten weet ieder, dat de kracht van Duitschland en Oostenrijk nog altoos niet gebroken is. Straks komt de winter en staat het kriegsbedrijf weer stil, en nu reeds bereidt alles zich voor op een nieuwen veldtocht, die in het volgende jaar naar men hoopt de beslissing brengen zal.

En bij al den weedom des harten over de jammerlijke ellende, die deze oorlog over de volkeren van Europa heeft gebracht, komt de vrees voor de positie der neutrale landen, die steeds hachelijker wordt. De blokkade-politiek van Engeland tegen Duitschland bedreigt ook deze volkeren met gebrek aan levensmiddelen, en nu de oogst in Amerika zoo tegensloeg, dat er nauwelijks genoeg is voor eigen levensbehoefte en de uitvoer naar Europa wel stop zal gezet worden, zal de nood nog veel meer nijpen gaan. En hoe weinig de groote Mogendheden de zelfstandigheid der kleinere natien ontzien, heeft de historie ook van ons eigen land maar al te droef geleerd. Aan heiligheden van verbonden of tractaten wordt niet meer geacht. Het internationale recht wordt telkens verkracht. Wanneer het belang der groote Mogendheden dit medebrengt, wordt de soevereiniteit der onzijdige volkeren geschonden of ze worden tegen wil en dank in den wereldoorlog meegesleept. En die niet willoos als instrument in de handen der groote Mogendheden dienst doen, het voorbeeld van Zweden bewijst dit, worden met de scherpste dwangmaatregelen bedreigd.

Het is dan ook geen wonder, dat de troonrede, waarmee de Koningin dit jaar de Staten-Generaal opende, in zoo ernstigen, schier somberen toon was gezegd. De donkere onweerswolken pakken zich al dichter ook om ons land saam, en wat van meet af door deskundigen voorspeld was, dat naarmate de eindbeslissing naderde, het gevaar voor ons land het grootst zou worden, blijkt al meer waarheid te zijn.

We blijven hopen en bidden met onze Vorstin, dat dit gevaar nog afgewend moge worden en Nederland den vrede behoude. Maar we zijn toch ook dankbaar voor het koninklijke fiere woord, waarin het oude Je maintiendrai der Nassaus weerkond en waarin onze Vorstin verklaarde, dat ze onze zelfstandigheid en ons goed recht handhaven en verdedigen zal. Het voorbeeld van Griekenland toont, maar al te droef, wat van een volk wordt, dat tot een speelbal der groote Mogendheden zich verlaagt.

De opening der lessen aan de Vrije Universiteit.

Naar oude gewoonte werden op den derden Woensdag in Sept. de lessen aan de Vrije Universiteit weder geopend met een toespraak van den prorector Prof. Dr. C. van Gelderen in de Theologische faculteitszaal, waar professoren en studenten zich verzameld hadden om met gebed den nieuwen cursus aan te vangen. Prof. van Gelderen sprak daarbij een woord van opwekking tot den arbeid, waarvan we het resume uit het persverslag overnemen:

Spreekte begon met er aan te herinneren, dat heden voor 50 jaar het koninkrijk Hannover bij Pruisen werd ingelijfd. Onder de Hannoveranen, die zich hiernaast met minst konden verzoenen, behoorden de Göttinger hoogleraar Heinrich Ewald, geb. 1803, gest. 1875. Deze werd geschiedt in zijn loopbaan als academisch docent te Göttingen (1824-37), te Tübingen (1838-48) en wederom te Göttingen (1848-68), alsook in zijn conflicten eerst met de Hannoveranen en later met de Pruisische regering.

In het tweede deel der toespraak werd Ewald geteekend in zijn eigenschappen als geleerde, die ten nauwste samenhangt met zijn eigenaardigheden als mensch. Groot, zeer groot was zijn productiviteit op het gebied van Oostersehe letteren en Bijbelsche wetenschappen. Maar zijn latere geschriften worden ontasterd door mateloze heftigheid en steeds toenemende zelfoverschatting. Een en ander werd bezien bij het licht van de innerlijke eenzaamheid, waarin Ewald zijn gansche leven heeft doorgebracht. Hij zat in zijn wetenschap, maar hij stond buiten het werkelijk leven.

Op dezen man wilde spreker zijne hoorders wijzen, nu de geregelde arbeid aan de Vrije Universiteit wordt hervat. Zijn werkkraacht moet ons jaloeersch maken. Zijn ijver moet ons beschamen. Maar ook moeten zijne feiten ons ter waarschuwing strekken. Zullen we in de wetenschap niet verdwalen, dan is noodig, dat we het werkelijk leven recht verstaan en recht waardeeren als een gave van onzen God. Dat is moeilijk, wijl de zonde in heel het leven verstoring ingrijpt. Maar het is toch mogelijk, wanneer we in heel ons leven den band vasthouden met Hem, die gekomen is om de macht der zonde te verbreken, — met Christus, die ons leven is en ons licht.

Dit goede en ernstige woord, waarnaar met belangstelling geluisterd werd, zette den rechten toon in voor den arbeid van het komende Akademiejahr.

Attestaties.

Naar aanleiding van hetgeen we voor de vacante over de attestaties schreven, werd nog de vraag tot ons gericht, hoe een Kerkeraad te handelen heeft, wanneer een lidmaat een attestatie aanvraagt om naar de Hervormde Kerk, de Christelijke Gereformeerde Kerk of een Gereformeerde gemeente over te gaan.

Het antwoord op deze vraag kan niet moeilijk wezen.

Een attestatie mag volgens onze Kerkenorde alleen gegeven worden aan leden, die naar een andere plaats vertrekken, en dient om zulk een lidmaat aan te bevelen in de hoede van den kerkeraad op deze plaats. Reeds uit dien hoofde kan een Kerkeraad geen attestatie geven, wanneer zulk een lidmaat niet verhuist naar een andere plaats, maar de band met de Kerk, waartoe hij behoort, wil verbreken, om naar een andere Kerk over te gaan. Maar ook afgezien van dit formeel bezwaar, kan er van afgifte van attestatie geen sprake wezen, wanneer iemand lidmaat wil worden van een Kerk, die niet met onze Kerken in verband heeft of in correspondentie staat. Voorwaarde niet, omdat het afgeven van een attestatie feitelijk zou inhouden, dat de Kerkeraad zulk een daad goedgekeurde en wettige, den Kerkeraad van de Kerk, waarbij zulk een persoon zich voegde, erkende als den wettigen Kerkeraad van Christus' Kerk te dien plaats. En in de tweede plaats omdat zulk een attestatie alleen waarde en geldigheid heeft voor Kerken, die op den grondslag van eenheid in belijdenis met elkander in verband leven en daarom over en weer elkander's attestaties erkennen.

Natuurlijk kan het voorkomen, dat een persoon, die zich bij een andere Kerk wil voegen, een getuigenis noodig heeft, dat hij in onze Kerk den Doop heeft ontvangen. In zulk een geval kan een extract uit het doopregister hem verleend worden. Maar een attestatie kan hem niet gegeven worden, omdat de aard en het wezen van een attestatie zulks niet gedooft.

Gelijke stemmen.

Bij de verkiezingen voor het ambt komt het soms voor, dat twee personen een gelijk aantal stemmen hebben en de Kerkeraad dan voor de moeilijkheid komt te staan, wie als gekozen moet beschouwd worden.

Een voorschrift, hoe in dergelijke gevallen moet gehandeld worden, geeft onze Kerkenorde niet. Het best zal daarom wel wezen, dat men een reglement voor de verkiezingen vaststelt, waarin een regel voor zulke gevallen gegeven wordt. Dan wijst het reglement uit, hoe gehandeld moet worden en voorkomt men den indruk, alsof zekere willekeur of bevoorrechtiging van een bepaald persoon in het spel zou wezen.

Vraagt men nu, hoe in dergelijke gevallen gehandeld moet worden, zoo schijnt het ons niet gewensacht als algemeen regel te stellen, dat dan de oudste in jaren als gekozen beschouwd moet worden, want ouderdom in jaren geeft niet altoos waarborg, dat zulk een persoon meer geschikt is voor het ambt. Bovendien zou dan bij den gekozen het bezwaar kunnen opkomen, of hij wel waarlijk door God en de gemeente tot het ambt geroepen is. In ouderdom als zodanig ligt toch geen roeping tot het ambt.

Veel beter schijnt ons daarom de uitweg, dien reeds Voetius aanwees, dat men bij staking der stemmen de verkiezing opnieuw doe plaats vinden. Wanneer het een verkiezing betreft, waaraan de gemeenteleden deelnemen, kan men een poging in het werk stellen om nog andere gemeenteleden, die afwezig waren, bij de vergadering te roepen, of de verkiezing tot een volgende samenkomst uitstellen.

Baat dit echter niet en staken de stemmen opnieuw, dan raadt Voetius aan om het lot te werpen. Dit lot is dan als een heilig lot te beschouwen, en daarom moet vooraf in gebed God den Heere gebeden worden, dat Hij de beslissing geve. En wanneer het lot geworpen is, zegt Voetius, behooren allen in die beslissing als een beslissing Gods te berusten.

Dubbele Avondmaalsviering.

In meerdere gemeenten bestaat de goede gewoonte, dat men het Avondmaal niet alleen in de morgengodsdienst oefening viert, maar ook in de namiddag of avondgodsdienst oefening, ten einde degenen, die 's morgens verhinderd waren aan het Avondmaal deel te nemen, daartoe alsnog gelegenheid te geven.

Zulk een maatregel is natuurlijk niet noodig in groote stadskerken, omdat hier gewoonlijk op twee achtereenvolgende Zondagen in verschillende kerkgebouwen het Avondmaal bediend wordt en daarom de gelegenheid om aan het Avondmaal deel te nemen, voor ieder openstaat. Maar geheel anders staat het in dorpskerken of kleinere steden, waar slechts één kerkgebouw wordt gevonden. Verd hier alleen 's morgens Avondmaal gevierd, dan zou daardoor een belangrijk deel der gemeente verhinderd worden er aan deel te nemen en het feitelijk hierop neerkomen, dat men slechts tweemaal in het jaar ten Avondmaal zou kunnen gaan. Hierin nu ligt ongetwijfeld een ernstige misstand. Want waar het Sacrament van het Avondmaal ons geschenken is, tot sterking van ons geloofsleven en Christus heeft gezegd: *zoo dikwijls* als gij dit doet, daar is het zeldzaam gebruikmaken van het Avondmaal niet alleen een schade voor het geloofsleven, maar ook een ongehoorzaam zijn aan Christus bevel. In de oude Christelijke Kerk werd het Avondmaal dan ook elken Zondag bediend, en eerst veel later in verband met de omzetting van het Avondmaal in de Misofferande sloop de gewoonte in, dat de gemeente slechts zelden van het Avondmaal gebruik maakte, zoodat als regel gold, dat wie eenmaal in het jaar, met Paschen, communiceerde, aan zijn verplichting voldeed. Onze Reformatoren verplaatst zijn hiertegen steeds met alle kracht opgekomen en hebben telkens weer in het licht gesteld, hoe dit in strijd was met 's Heeren ordinantie. Calvijn zelf wilde liefst, dat elken Zondag de gelegenheid om aan het Avondmaal deel te nemen, zou openstaan, en waar dit niet ging, achtte hij, dat althans elke maand het Avondmaal bediend moest worden. In onze oude Kerkenordeningen werd nog bepaald, dat het Avondmaal alle twee maanden zou gehouden worden, maar zelfs deze bepaling vermocht niet te bewerken, dat de Kerken aan dit besluit zich hielden, en het werd schier overal gewoonte, dat het Avondmaal slechts viermaal per jaar bediend werd. Komt hiernu bij, dat men het Avondmaal dan alleen in de morgengodsdienst oefening bedient, dan is een groot deel der gemeente verhinderd er aan deel te nemen, omdat men en vrouw niet saam weg kunnen van huis, vooral wanneer er kleine kinderen zijn, en daartoe het Avondmaalgebruik daardoor nog meer.

Het is daarom uitnemend, dat op tal van plaatsen het gebruik is ingevoerd, om 's morgens en 's avonds Avondmaal te vieren, omdat daardoor aan heel de gemeente gelegenheid wordt gegeven des Heeren dood te gedenken. De vraag komt dan alleen op, hoe deze tweede Avondmaalsviering zal worden ingericht. Sommigen beschouwen deze tweede Avondmaalsviering als een voortzetting van de Avondmaalsviering des morgens, laten daarom de voorlezing van het Avondmaalsformulier weg en bepalen er zich toe om met een kort woord de betekenis van het Avondmaal uiteen te zetten en dan de aanwezige gemeenteleden uit te noodigen aan den Disch plaats te nemen, waarna het Avondmaal bediend wordt met de sacramentele formule. Geheel juist schijnt ons dit niet. Onze Gereformeerde Kerk laat in bij den Doop en bij het Avondmaal een uiteenzetting uit Gods Woord voorafgaan wat het Sacrament is en voor wie het is ingesteld. Het Sacrament is niet een magisch middel om genade te werken, maar een zegel op de belofte Gods, en daarom moet een uiteenzetting van deze belofte voorafgaan. En evenzo dient voor de zelfbeproeving duidelijk te worden aangewezen, voor wie het Sacrament is ingesteld en wie naar Gods Woord zijn buitengesloten, opdat niemand het Sacrament onthelpe van zich zelf een oordeel etc. of drinke. Daartoe dient ons Avondmaalsformulier, en daarom behoort het voor iedere Avondmaalsviering te worden voorgelezen aan de gemeente. Was de Avondmaalsbediening des avonds alleen een voortzetting van de Avondmaalsbediening des morgens, dan kon men volstaan met het formulier slechts eenmaal te lezen, want de geheele gemeente had het dan gehoord. Maar dit is niet zoo. Wie 's avonds aan het Avondmaal deelneemt, doet dit, omdat hij 's morgens de godsdienst oefening niet bij kon wonen, en heeft dus de voorlezing van het formulier niet gehoord. En nu kan men wel zeggen, dat deze nakomers thuis het formulier wel kunnen lezen, maar vooreerst heeft de Kerk geen zekerheid dat dit geschiedt, en ten tweede zou men dan ook des morgens het voorlezen van het Formulier even goed kunnen nalaten, omdat ieder het thuis kan lezen. Men gevoelt dan ook zelf wel, dat dit niet gaat, en vandaar dat de predikant dan meestal voor de tweede Avondmaalsbediening een korte voorafpraak houdt, waarin hij de betekenis van het Avondmaal nog eens uiteenzet. Maar zoo komt dan het subjectieve woord van den prediker in plaats van het objectieve woord van de Kerk, wat tot allerlei willekeur aanleiding kan geven.

Waar men op een Zondag tweemaal het Avondmaal bedient, houde men zich daarom aan het voorschrift onzer Kerkenorde, dat bij elke Avondmaalsbediening het geheele formulier moet gelezen worden. Gesteld, dat in een Kerk tweemaal 's Zondags gedoopt mocht worden, wat zeer wel denkbaar is, dan zou men toch evenmin volstaan kunnen met alleen des morgens het Doopsformulier te lezen, maar dit beide malen moeten doen. En precies hetzelfde geldt ten opzichte van een dubbele Avondmaalsbediening op een Zondag.

Curatorenverslag van de Theologische School.

Het jongste Curatorenverslag van de Theologische School zal door onze Kerken niet zonder blijdschap ontvangen zijn, want het geeft in menig opzicht tot dankbaarheid stof.

De hoogerleeren konden ongestoord hun arbeid verrichten; alleen Prof. Lindeboom was een tijd lang door ongesteldheid verhinderd; maar hoe kraas deze rector der School blijft, blijkt wel daaruit, dat Curatoren hem voor het volgende jaar nogmaals het Rectoraat durfden opdragen.

Het aantal studenten bedroeg bij den aanvang van den cursus 33 en daalde, doordat een zestal het candidaatsexamen aflegde, tegen het einde tot 27, maar dat tekort zal zeker worden aangevuld door degenen, die zich voor den nieuwen cursus aanmelden. Over het algemeen waren de hoogerleeren over ijver en levenswandel der studenten tevreden. Alleen bleken de exameneischen wat te zwaar te zijn en besloten Hoogerleeren daarom, op enkele punten eenige verlichting aan te brengen.

Een nieuw reglement voor de studenten van de Theologische School, door Hoogerleeren ontworpen, werd door Curatoren goedgekeurd, en evenzo werd door hen in overweging genomen een voorstel van Hoogerleeren, strekkende om Art. 13 van het Reglement van de Theologische opleiding aldus aan te vullen, dat ook anderen van buiten tot de Theologische School kunnen worden toegelaten. Heel duidelijk is deze formulering niet. Vermoedelijk wordt bedoeld, dat ook degenen die buiten onze Gereformeerde Kerken staan, de gelegenheid zullen ontvangen de colleges bij te wonen. Het diploma van candidaat zullen ze echter niet kunnen krijgen, want volgens het besluit der jongste Synode kan dat door de School alleen verleend worden aan wie lidmaat der Gereformeerde Kerken is. Voorts wordt medegedeeld, dat een nieuwe regeling zoowel voor het emeritaat als voor het pensioen der hoogerleeren in bewerking is.

De *Bibliotheek*, het officieel orgaan der Theologische School, bleek ook dit jaar achteruit te zijn gegaan in aantal lezers, en de vroegere winst, die dit blad afwierp, dreigt zelfs in een schadepost om te slaan, nu door den oorlog de prijs van het papier zoo duur is geworden. Er zullen maatregelen genomen worden om in dezen nood te voorzien. Zeker zou het te betreuren zijn, wanneer een blad, dat zulk een rijke historie achter zich heeft en op veelzins uitstekende wijze gereedigd wordt, den hongerdood zou moeten sterven.

Overigens staan de financiën der School er zeer goed voor. Niettegenstaande den oorlogsdruk namen de kerkelijke collecten met f 3416,21¼ toe, en de balans der School wijst dan ook op een batig saldo van f 13.501,51, dat voor kapitaalvorming zal gebruikt worden. Het studiefonds ten bate van de School ontving aan giften en contributien f 2827,03½, en aan rente van opgelegd kapitaal f 515,13; van 12 studenten en 2 gymnasiasten werd ondersteuning verleend tot een bedrag van f 2835.

Emendatie.

Van bevriende zijde werd ons de opmerking gemaakt, dat we ons vergisten, toen we naar aanleiding van het voorstel van Burgemeester en Wethouders van Amsterdam de opmerking maakten, dat Minister Kuiper de bepaling in de Hooger-Overwijswet deed opnemen, dat de Regeering een nieuwe regeling moest voorstellen voor de Theologische faculteit, en daarbij gegadigden had uitgenoodigd voorstellen des aangaande bij de Regeering in te dienen.

De bedoelde bepaling werd in de Hooger-Overwijswet opgenomen als gevolg van een amendement door Dr. de Visser en Mr. J. J. Schokking voorgesteld. En de oproeping van de „gegadigde theologen en kerkelijke besturen" gold niet de uitvoering van dit amendement, maar geschiedde reeds bij de bespreking van het wetsontwerp, waarbij Minister Kuiper het oog had op een faculteit wier voorwerp van onderzoek zou wezen „de kennis Gods op grond van de in Christus gegeven openbaring".

Gaarne nemen we deze rectificatie hier over.

Intusschen doet dit niets te kort aan het feit, dat waar de Wet voorschreef, dat de Regeering binnen een zeker aantal jaren met een herziening van de Theologische faculteit komen moest, het zeker op den weg der kerkelijke besturen, met name van die der Hervormde Kerk, gelegen had, om des aangaande voorstellen bij de Regeering in te dienen. Toen de bedoelde termijn verstrekken was, heeft de Regeering dan ook verlenging van dien termijn aangevraagd op grond, dat zoodanige voorstellen niet waren ingekomen. En het zou een Nemesis der historie zijn geweest, wanneer thans een politiek lichaam bij de Regeering gekomen ware om voorstellen des aangaande te doen.

Vroomheid in de taal.

Er ligt in de taal, en zelfs in de wijze, waarop men de woorden schrijft, een element van vroomheid, dat niet straffeloos veronachtzaamd kan worden.

Neem bijv. de vraag, welke woorden men met een hoofdletter aanvangen zal. Het is niet onverschillig of men schrijft Heiligen Geest, dan wel heiligen geest. Wanneer een modern mensch bij voorkeur „heiligen geest" schrijft, dan is dit niet eenvoudig een andere spelmethode, maar wil hij daarmee te kennen geven, dat hij niet geloof aan het bestaan van den derden Persoon in het Goddelijke Wezen en de Heilige Geest voor hem niet anders is dan een zedelijke invloed of werking, die van God uitgaat, zooals ook wij spreken van een edelen geest, van een reinen geest. Persoonsnamen toch worden in het Hollandsch met een hoofdletter geschreven, en dit geschiedt evenzeer, wanneer soort- of begripsnamen als eigennamen gebezigd worden. Wij zijn zonen Gods, maar Christus is de Zone Gods; wij hebben vele heeren en meesters, maar Christus is de Heere; wij staan als vaders tegenover onze kinderen, maar God alleen is onze Vader. De goden der heidenen zijn afgoden, maar onze God alleen is de waarachtige God. Een vrijdenker schrijft dan ook liefst: de god der Christenen, om daarmee te doen uitkomen, dat hij aan het bestaan van dien god niet geloof. Maar een Christen zal het woord God, wanneer het ter aanduiding van het Hoogste Wezen gebruikt wordt, altijd met een hoofdletter schrijven; de eerbied voor God eischt dit, en het zou onvroom wezen het anders te doen.

En dezelfde vroomheid in de taal, die ons de namen Gods met een hoofdletter schrijven doet als teken van eerbied, toont zich ook daarin, dat hetgeen op het heilige terrein thuis hoort en door God den Heere zelf gegeven is of met hem in betrekking staat, ook met een hoofdletter wordt aangeduid, om het daarmee van het gemeene gebruik dezer woorden te onderscheiden. Ook taalkundig is dit veel juist, omdat deze woorden feitelijk den zin van eigennamen gekregen hebben. We gebruiken in huis ons eigen avondmaal, maar het Avondmaal is het sacrament door Christus ingesteld. Er zijn vele woorden Gods ons be waard gebleven, maar het Woord Gods is de Heilige Schrift, waarin de Goddelijke openbaring is vervat. In ons land zijn tal van burgerlijke gemeenten, maar de Gemeente van Christus is de Kerk.

Het schijnt ons daarom niet zonder bedenking, wanneer men in den jongsten tijd zelfs in onze kringen steeds meer de gewoonte gaat volgen, om wanneer men van den Bijbel spreken wil, dezen aan te duiden door schrijft. Reeds taalkundig is dit niet juist. Schrijft, niet in het onzijdige maar vrouwelijk, is een eigennaam, die alleen voor den Bijbel gebruikt wordt. In het meervoud komt schrijften ook van gewone boeken voor; men kan spreken van de heilige schrijften der Mohamedanen en Boeddisten, maar als men schrijft de „Heilige Schrift" of de „Schrift", bedoelt men daarmee het Woord Gods. En de eerbied voor de Schrift toont zich daarin, dat men dit woord dan met een hoofdletter schrijft. Het gebruik om den Bijbel met schrijft aan te duiden, behoort in de kringen, waarin men het Goddelijk karakter